

ZORICA SIROČIĆ,
LEDA SUTLOVIĆ (UR.)

ŠIRENJE PODRUČJA POLITIČKOG – NOVI POGLEDI NA POLITIČKU PARTICIPACIJU ŽENA

Centar za ženske studije, Zagreb
2013, str. 301

Ova se knjiga nastavlja na posljednji istraživački ciklus Centra za ženske studije „Žene u hrvatskoj politici” koji se provodio 2003, 2007. i 2011. godine, te donosi niz tekstova potkrijepljenih njegovim rezultatima. Urednice Zorica Siročić i Leda Sutlović vodile su se idejom obrade teme ženske političke participacije u Hrvatskoj izvan okvira dominantnog pristupa političke znanosti, koji se fokusira na brojčanu zastupljenost žena u institucionalnoj politici.

U uvodnom poglavlju, „Žene, rod i politika kao predmet istraživanja unutar političke znanosti”, urednice knjige daju pregled statusa i zastupljenosti teme roda u političkoj znanosti od njezinih početaka obilježenih „rodnim sljepilom” do današnjeg stanja, u kojemu je pitanje ženske političke participacije steklo status značajnog predmeta istraživanja. Tu transformaciju autorice promatraju iz epistemološke perspektive, s naglaskom na implikacije trenutno dominantnog pristupa temi žena, roda i politike u političkoj znanosti po samu definiciju „političkog”. Tema kojoj recentna istraživanja poklanjaju najviše pozornosti jest participacija žena u institucionaliziranoj politici (političkim strankama, parlamentima i vladama), uglavnom mjerena kvantitativnim metodama. Autorice naglašavaju kako se na taj način otvorio pristup glavnim tokovima političke znanosti, no ujedno se zapostavio niz relevantnih aspekata političke participacije, što vrijedi kako za stranu, tako i za domaću literaturu. Stoga je knjiga uređena s ciljem proširivanja teme političke participacije žena na zanemarena područja, poput rodne podjele rada kao prepreke ravnopravnom sudjelovanju žena u politici, uloge javnih politika u zaštiti rodne ravnopravnosti, političkog djelovanja unutar civilnog društva, pitanja ženskoga političkog predstavnništva i uloge medija u reprezentaciji ženskoga političkog djelovanja.

U poglavlju „Od brige za obitelj do vođenja države: rodna podjela rada kao prepreka političkoj participaciji žena” autorice (urednice Zorica Siročić i Leda Sutlović) kreću od podatka da u Hrvatskoj, unatoč propi-

sanoj kvoti za žene na izbornim listama od 40%, stvarna zastupljenost žena u saboru iznosi 20%, te ističu nužnost analize socio-ekonomskih prepreka ženskoj političkoj participaciji koja bi ukazala na dublje probleme od puke numeričke (ne)jednakosti žena i muškaraca u političkim institucijama. S osnovnom tezom o presudnoj uvjetovanosti političke participacije žena ekonomskom nejednakošću, autorice navode osnovne čimbenike koji su tijekom tranzicije u Hrvatskoj utjecali na nedovoljan društveni i politički angažman žena, kao i na njihovu općenitu marginaliziranost na brojnim drugim područjima. Pritom je naglasak na ekonomskim čimbenicima poput slabijeg pristupa resursima i različitim ograničenja zbog kojih žene imaju manje vremena za politiku, poput kućanskog rada i brige o djeci i starijima, no osim toga se naglašavaju i ideološki čimbenici koji utječu na percepciju politike kao „muškog posla” i time ženama otežavaju pristup politici. Autorice upozoravaju na neodrživost podjele na tzv. javnu i privatnu sferu, u kojoj je potonja depolitizirana i rijetko nalazi svoje mjesto u političkoj i ekonomskoj teoriji, te to pokušavaju ispraviti stavljanjem političko-ekonomskog pojma društvene reprodukcije u srž svoje analize. Također, ukazuje se na potpuni izostanak pitanja rada i uvjeta rada iz fokusa političke znanosti. Analizom promjena na tim područjima tijekom hrvatske tranzicije, u uvjetima sve lošijeg životnog standarda i slabljenja socijalnih prava, autorice pokazuju da su radni uvjeti, visoka nezaposlenost žena, nesigurni i potplaćeni poslovi, te odgovornost za kućanstvo i obitelj glavne prepreke izražavanju političke slobode i angažmana žena. Autorice u ovom poglavlju također ističu činjenicu da je polje političke moći suženo na osobe višega socio-ekonomskog statusa i upozoravaju na nužnost promatranja problematike nedovoljne zastupljenosti žena u politici kao problem klasne, a ne samo rodne nejednakosti. Taj pristup nudi vrlo korisne smjernice ne samo za proučavanje zastupljenosti žena u institucionaliziranoj politici, nego i za razumijevanje materijalnih preduvjeta političke participacije žena koji bi trebali odrediti i samu definiciju „ženskog interesa”. Međutim, ekonomski čimbenici ženske političke participacije osjetno su manje tematski zastupljeni u ostalim poglavljima knjige.

Rad „Rodno osviještena politika – utjecaj na feminističku teoriju i praksu” Paule Zore bavi se konceptom rodno osviještene politike (*gender mainstreaming*) i njegovom kritikom. Rodno osviještena politika je strategija postizanja ravnopravnosti kroz uvođenje rodne perspektive na svim razinama kreiranja javnih politika. Poglavlje prati nastanak rodno osviještene politike i pokušava utvrditi je li ona doista utjecala na „pacifikaciju” i depolitizaciju feminizma, kao što tvrde kritičari tog koncepta. Autorica nastoji pokazati zbog čega se ta strategija pokazala slabo učinkovitom, no pritom analiza uglavnom ostaje na razini teorijskih koncepata koji djeluju

vrlo dekontekstualizirano i tek se u zaključku sugerira smjer istraživanja koji bi mogao objasniti uzroke neuspješne implementacije rodno osviještene politike u Hrvatskoj.

U poglavlju „Žene i političko predstavništvo u Hrvatskoj: slučaj zakonskog reguliranja medicinski pomognute oplodnje” Nikolina Jožanc ilustrira problem ženskoga političkog predstavništva. Umjesto koncepta deskriptivnog ili supstantivnog predstavništva, autorica se odlučuje za teorijski koncept surogatnog predstavništva, prema kojemu predstavnici nemaju direktnu izbornu odgovornost prema birači(ca)ma koje zastupaju, ali djeluju u ime njihovih interesa. Praćenjem udjela zastupnica u saborskim raspravama o medicinski pomognutoj oplodnji, autorica utvrđuje veći angažman žena i zaključuje da je moguće tvrditi kako je postojao zajednički ženski interes. Vodeća perspektiva, koje su same zastupnice isticale u raspravi, bila je perspektiva prava i interesa žena, te autorica zaključuje kako je barem u nekim slučajevima moguće očekivati da će zastupnice u Saboru predstavljati žene i njihove interese, no ipak bi bilo zanimljivo vidjeti rezultate slične analize o pitanju angažmana ženskih političarki glede drugih aspekata „ženskih” interesa poput ekonomske jednakosti ili socijalnih prava.

U poglavlju „(Pred)izborne kampanje ženskih i feminističkih organizacija” Tajana Broz analizira zagovaračke aktivnosti pred parlamentarne izbore koje su provodile ženske i feminističke organizacije civilnog društva od 2000. do 2011. godine u Hrvatskoj, fokusirajući se na zagovarački fokus i metode korištene tijekom kampanja. Autoričina je analiza ustanovila neke pozitivne promjene u 2000-im godinama u odnosu na prethodno razdoblje, no ipak je glavni zaključak kako se zahtjevi ženskih i feminističkih organizacija prema političkim strankama ne uvažavaju, te kako stranke ne shvaćaju svoju posredničku ulogu u obnašanju vlasti.

Helena Popović i Josip Šipić u poglavlju „Žene i izbori: između 'glasa' medija i 'glasa' političkih akterki” bave se rodnom stereotipizacijom putem analize diskursa na uzorku novinarskih intervjuja sa stranačkim kandidatkinjama i kandidatima tijekom kampanja za hrvatske parlamentarne izbore 2003, 2007. i 2011. godine. Rezultati upućuju, unatoč donekle spekulativnoj interpretaciji, na smještanje žena u rodno stereotipne okvire u diskursnim praksama medija i samih kandidatkinja koje na različite načine podliježu stereotipima o ženama kao nedovoljno adekvatnima za ravnopravno sudjelovanje u politici s muškarcima.

Posljednje poglavlje „Žene u hrvatskoj politici: desetljeće istraživanja stavova građana i građanki” potpisuje Marjeta Šinko, te donosi rezultate istraživanja koje se provodilo prije svakih parlamentarnih izbora u razdoblju od osam godina (2003–2011), a ispitalo je vrijednosti, percepcije i znanja o ženskoj političkoj participaciji, diskriminaciji žena, te položaju

žena u Hrvatskoj općenito. Rezultati potvrđuju pretpostavke o spolnim razlikama u percepciji postojanja diskriminacije žena, pri čemu se najdiskriminativnijim čimbenicima smatraju dvostruko opterećenje žena, te lošija mogućnost zapošljavanja i napredovanja na poslu. Većina ispitanika/ica smatra da u hrvatskoj politici ne sudjeluje dovoljno žena, i slaže se s nužnošću njihove veće participacije, no ne vide institucionalnu politiku kao odviše utjecajnu za poboljšanje statusa žena. Zanimljivo je što većina ispitanika/ica, bez obzira na spol, ne smatra da žene imaju različite političke interese od muškaraca, no smatraju da postoje specifična „ženska pitanja” koja zahtijevaju politička rješenja – za većinu ispitanika to su razlike u plaćama i nasilje nad ženama. Autorica navodi i da rezultati posljednjeg ciklusa istraživanja (iz 2011. godine) upućuju na zabrinjavajući povratak na rodno neosvještenije vrijednosti i stajališta u usporedbi s ranijim ciklusima. Među najvažnijim je, ali i obeshrabrujućim rezultatima, i onaj o povećanju udjela žena u kategoriji onih koji se bave kućanskim poslovima 60 sati tjedno i više: 2007. u toj se kategoriji nalazilo 10% žena, a 2011. taj se udio dvostruko povećao, odnosno dostigao 20%. Stoga neki rezultati ovih istraživanja služe i kao odlična ilustracija problema materijalnih prepreka političkoj participaciji kojima su se bavile urednice u prvom poglavlju knjige.

Unatoč naznačenoj namjeri izlaska iz dominantnoga analitičkog okvira koji problem nedovoljne ženske političke participacije kvantificira i sužava na područje institucionalne politike, područje političkog je i u ovoj knjizi uglavnom shvaćeno kao područje političkih stranaka i parlamenata, a analize ideoloških prepreka rodnoj ravnopravnosti zasjenile su važnost u uvodu naznačenih ekonomskih faktora. Osim toga, fokus na žene u politici povremeno djeluje dekontekstualizirano, odnosno lišeno razmatranja problema predstavništva u suvremenim demokracijama općenito, kao i razmatranja posljedica rastućih društvenih nejednakosti na političko predstavništvo kako žena tako i muškaraca. Također, pitanje predstavljenosti „ženskog interesa” sudjelovanjem žena u politici u svjetlu iznesenih činjenica o nemogućnosti „homogeniziranja” stavova političarki o pitanju velike većine tema ostaje upitnim i nedovoljno kritički obrađenim. No zasebno gledano, svako poglavlje donosi vrijedne uvide u različite aspekte političke participacije žena, a podatci istraživanja iznesenih u knjizi predstavljaju velik doprinos ovoj, dosad iznimno rijetko istraživanoj temi u domaćem kontekstu.

DORA LEVAČIĆ
*Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu*